

verschillende bouwtranten, het stadhuis, het postkantoor, de Bijenkorf, het gebouw der Amsterdamsche bank, het Gymnasium, en straks de nieuwe beurs. Al die kosten en al die goede wil om een onsamenhangende juxtapositie van gebouwen te hebben gekregen, zonder dat er sprake mag zijn van een waarlijk organisch stadsbeeld. Er zal eenheid van leiding moeten komen in een bepaalde stad, en die zich uit zal strekken over meer decennien. Zonder dat, houden we chaos.

Verwerpelijk is ook de zuivere woonwijk. De woonwijken onzer moderne steden missen nl. alle leven. Ze vormen een hoeveelheid bergplaatsen voor het artikel mensch. Zoo er al achter die onberispelijk verniste voordeuren en eerbaar behangen ramen geleefd wordt, dan zijn wij het, schaarsche voorbijgangers, niet, die het merken. Want die enkele bakkerswagen, die overgebleven auto zijn niet in staat de verveling te verdrijven, die in die nieuwe en nieuwste wijken hangt. Ze accentueeren die eerder nog. Hier wordt stilte een obsessie, in plaats van een voorwaarde voor het vernemen van een edeler geluid. Dat nieuwe stadsbeeld heeft ons geen verhaal te vertellen.

In de ware stad echter is wonen en werken, leven en luieren doorengemengd en op de juiste wijze gedoseerd. Dit was het, dat de saveur moet gegeven hebben aan de vroegere menschengemeenschappen en van welker vergeten geluk wij droomen, als wij rondgaan door de stille hoekjes van een oude stad.

Dit artikel samenvattend, mogen wij dus zeggen, dat stedenbouw andere eischen stelt dan de architectuur in engeren zin. Juist omdat een stad niet moet gelden als gebouw, maar als een gemeenschap van huizen en gebouwen. Van de cosmische geslaagdheid dier gemeenschap hangt de schoonheid en de behagelijkheid van steden af. Een stad heeft dit gemeen met een landschap, dat ook een gemeenschap is, nl. van dingen en wezens, maar dan door God geschapen.

De stad daarentegen is de wereld van den mensch. Zal hij zich gelukkig voelen in die kunstmatige omgeving, dan moet deze aansluiten, zooveel als mogelijk, bij de grondwetten van het leven, bij de eeuwige orde der natuur.
